

Ortaokul Öğrencilerinin Adalet Kavramını Algılamalarına İlişkin Göstergibilimsel Yaklaşımaya Dayalı Bir Araştırma

A Research Based on Secondary School Students' Perceptions of the Concept of Justice

Ayten CEMİLOĞLU
Selma TAŞKESEN

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Resim-İş Eğitimi
Anabilim Dalı, Erzincan, Türkiye

ÖZ

Bu çalışmada ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin değerler eğitimi çerçevesinde adalet kavramına ilişkin görüşlerinin tespit edilip, sanatsal çalışmalarına nasıl yansıdığına gösterge bilimsel bir yaklaşımla incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sanat temelli araştırma yöntemiyle desenlenip, göstergibilimsel yaklaşımının benimsendiği nitel bir çalışmadır. Çalışma grubu 2022-2023 eğitim öğretim yılında Doğu Anadolu bölgesinde orta ölçekli bir ortaokulda öğrenim gören 6. sınıf öğrencilerinden oluşturulmuştur. Araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin görüşleri ve ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin sanatsal ürünleridir. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler nitel veri analizlerinden olan betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin çıkardıkları sanatsal çalışmalar ise göstergibilimsel çözümleme ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda Ortaokul 6. sınıf öğrencileri adalet kavramına ilişkin eşitlik, hakların korunması, dürüstlük, terazi, hak ve eşitlik, kurallar, inanç, insan hakları, özgürlük ve kadın hakları gibi görüşler sunmuşlardır. Öğrenciler resimlerinde ise adaleti ifade etmek için daha çok terazi imgesiyle ve eşitliği ifade eden görseller kullandıkları görülmüştür. Ortaokul öğrencilerinin adalet kavramı ile ilgili görüşleri ile çıkardıkları sanatsal ürünlerin örtüştüğü görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sanat eğitimi, adalet, göstergibilim, görsel sanatlar

ABSTRACT

This research aimed to determine the opinions of the sixth-grade students about the concept of justice within the framework of value education and to examine how it is reflected in their artistic works with a semiotic approach. The study is a qualitative research designed with an art-based research method and adopts a semiotic analysis approach. The study group was formed from sixth-grade students studying in a medium-sized secondary school in the Eastern Anatolia Region in the 2022-2023 academic year. In the research, the data obtained from the semi-structured interview form were analyzed with descriptive analysis, which is one of the qualitative data analysis methods. The artistic works of the sixth-grade students on the concept of justice were analyzed by semiotic analysis. They offered views such as women's rights. On the other hand, it was observed that the students used mostly scales and images expressing equality to express justice in their paintings. It was observed that the views of secondary school students about the concept of justice and the artistic products they produced overlapped.

Keywords: Art education, justice, semiotics, visual arts

Giriş

Değerler, bir toplumun doğru kabul ettiği güzel tutum ve davranışlardır. Bireyi ve toplumu tanıma ve tanımlamada kullanılan, davranışları yönlendiren, birey ve toplum açısından varlık ve devamlılık sağlayan ölçütlere değer denilmektedir (Yeşil & Aydın, 2007, s. 80). Olaylar karşısında nasıl davranmamız gerektiğini, nasıl tepki vermemiz gerektiğini içinde yaşadığımız toplumun yetişkin bireylerinden veya

Geliş Tarihi/Received: 21.07.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 13.10.2023

Yayın Tarihi/Publication Date: 27.10.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Ayten CEMİLOĞLU

E-mail: aytencemiloglu@gmail.com

Cite this article as: Cemiloğlu, A., & Taşkesen, S. (2023). A research based on secondary school students' perceptions of the concept of justice. *Art Vision*, 29(51), 201-207.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

akranlarımızdan öğreniyoruz. Öyleyse değerler her şeyden önce eğitimin konusudur (Aydın, 2010, s. 2). Günümüz toplumlarında, bu tarz üstün değerlerin yaşatılması ve yeni nesillere aktarılması görevini üstlenen kurumlar arasında okullar da yer alır (Belet & Deveci, 2008, s.2). Okullarda bu değerler 'Değer Eğitimi' adı altında verilmektedir. Değer eğitiminde, ahlaki gelenek, adalet, iyi ve doğrunun anlaşılması, çıkarımda bulunmak, şefkatli olmak, fedakârlık göstermek, özverili olmak, kendi duygu ve davranışlarını kontrol altına almak, alçak gönüllü olmak gibi değer ve uygulamalar yer almaktadır (Akbaş, 2008, s. 22). Değerler bakımından yeterince olgunlaşmayan veya değer olguları gelişmeyen birey hem kendilerine hem de çevresindeki diğer kişilere karşı zarar verici eylemlerde bulunabilir (Doğanay, 2006, s. 257). Bu istenilmeyen davranışların ortaya çıkmaması için değer eğitimi büyük önem arz etmektedir. Eğitim kurumlarının hedefleri incelendiğinde; "Öğretim programında değerler eğitiminde adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık (doğal çevreye duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık), doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, vefa, yardımseverlik" (MEB, 2017, s. 8) ifadelerine yer verilmiştir. Bu değerler içinde en önemli kavramlardan biri de adalet kavramıdır. Adâlet; "Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması." (TDK, t.y.) olarak tanımlanmıştır. Bir toplulukta haksızlık ve zararın önlenmesi için adalet kavramını iyi kavratılması önem arz etmektedir. Güriz (2013) bununla ilişkili olarak Hakkaniyet, genel ve soyut hukuk kuralının kişisel ve özel duruma uygulanmasında ortaya çıkabilecek haksızlığın ortadan kalkması için bireylerin özellik ve ayrılıklarının tümünün incelenmesini ifade ettiğini bize aktarmıştır. Değerler, duyuşsal hedefler içinde yer aldığı için sanat eğitimi bu konu da büyük önem arz etmektedir. Boydaş (2004) bununla ilgili olarak duyuşsal alana yönelik olan sanat eğitimi değerlerin kazandırılmasında önemli rol oynadığını bize aktarmıştır.

Alanyazındaki çalışmalar: Öğretmen Adaylarının Bakış Açısıyla Adalet Değeri (Köse Çengelci ve ark., 2018). Sınıf öğretmeni adaylarının değer kavramına yönelik metafor algıları (Aydın & Sulak, 2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitimine ilişkin görüşlerin incelenmesi (Ünlü & Kaşkaya, 2018). Türkiye'de değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilere kazandırılması istenen olumlu özellikler üzerindeki etkisi (Tulunay Ateş, 2017). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelenmesi (Baki, 2019). Farklı bakış açılarına göre sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi (Yıldırım ve ark., 2017). Değerler eğitimi çerçevesinde empati değerinin 5. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersi uygulama etkinliklerinin motivasyon etkisinin incelenmesi (Taşkesen & Öztürk, 2019) vb. yapılmış çalışmalar mevcuttur.

Araştırmanın göstergebilim boyutuyla ilgili de alanyazında çalışmalar mevcuttur. Ortaokul öğrencilerinin sevgi kavramını algılamalarına ilişkin göstergebilimsel yaklaşım (Balçık & Taşkesen, 2022). Çocukların korona salgını konulu resimlerinin göstergebilimsel analizi (Aksu, 2021). Çizgi filmlerin ilköğrencilerinin yaratıcılıklarında oluşturduğu etkiler üzerine göstergebilimsel yaklaşım (Aksak & Taşkesen, 2021). İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin kültürel miras algısı: göstergebilimsel bir analiz (Tuncel & Altuntaş, 2020). Okul öncesi dönemde çocukların çevre kirliliği resimlerinin göstergebilimsel analizi (Saz ve ark., 2019). Çocuk resimlerinin analizinde göstergebilimsel bir yaklaşım (Türkcan, 2013). İlköğretim öğrencilerinin şiir ve resimlerinin göstergebilimsel analizi (Türkcan & Girmen, 2012). Vb. çalışmalar mevcuttur.

Bu çalışmada ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin değerler eğitimi çerçevesinde adalet kavramına ilişkin görüşlerinin tespit edilip, sanatsal çalışmalarına nasıl yansıdığına göstergebilimsel bir yaklaşım olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır.

1. 6. sınıf öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. 6. sınıf öğrencilerinin adalet kavramı resimlerinde gösterge türlerini kullanma durumları nasıldır?
3. 6. sınıf öğrencilerinin adalet kavramı resimlerindeki görüntüsel gösterge, belirti ve simgeler nelerdir?
4. 6. sınıf öğrencilerinin yazdıkları adalet kavramı ve çizdikleri adalet kavramı arasındaki ilişki durumu nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma sanat temelli araştırma yöntemi ile desenlenip, göstergebilimsel yaklaşımının benimsendiği nitel bir çalışmadır. Bu desende öğrencilerin sanatsal çizimlerindeki ifadeleri vasıtasıyla çeşitli kavram, olay ya da durumlara yönelik bakış açılarını, yine kendi imgelerinden yola çıkarak tespit edilmesi amaçlanmaktadır (Türkcan, 2013). Bu çalışmada, 6. Sınıf öğrencilerinin görüşleri için yapılan yarı-yapılandırılmış görüşme formundan yararlanırken, çizdikleri resimler ise göstergebilimsel yaklaşımla analiz edilmiştir. Göstergebilim, Anlam üretiminin süreçlerini ortaya koymaya çalışan, içeriğin biçimine odaklanarak işaretlerle bütünleşmiş bir sosyal sistemin ürettiği kodları ve kodların geri planındaki anlamları ortaya çıkarmayı amaçlar (Rifat, 2000, s. 16; Türkcan, 2013, s. 589). Bu doğrultuda öğrencilerin resimlerinde ifade etmeye çalıştıkları kavramları görünen anlamlarıyla mı (görüntüsel gösterge), neden-sonuç ilişkisiyle mi (belirti), sembollerle mi (simge) ifade edecekleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 2022-2023 eğitim öğretim yılında Doğu Anadolu bölgesinde orta ölçekli bir ortaokulda öğrenim gören 32 6. sınıf öğrencisinden oluşturulmuştur. Çalışma öğrencilerin gönüllülük usulüne göre yapılmıştır. Araştırma grubu ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Ölçüt örnekleme önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Ölçüt araştırmacı tarafından oluşturulur ya da daha önceden hazırlanmış ölçütler listesi kullanılabilir (Marshall & Rossman, 2014).

Buna göre; MEB (2018)'de G.6.1.4. Seçilen tema ve konu doğrultusunda fikirlerini görsel sanat çalışmasına yansıtma kazanımından yola çıkılarak çalışma grubu oluşturulmuştur.

Araştırmada yer alan öğrencilerin kimlik bilgileri paylaşılmayacak. Gerekli görülen durumlarda ve doğrudan ifadelerle yer verildiğinde öğrenciler kod isimler ile adlandırılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın ilk verileri olan ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin görüşleri, uzman görüşü alınarak oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler, sahip olduğu belli düzeydeki standartlığı ve esnekliği nedeniyle, yazmaya ve doldurmaya dayalı testler ve anketlerdeki sınırlılığı ortadan kaldırması ve belirli bir konuda derinlemesine bilgi edinmeye yardımcı olması nedeniyle araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2003). Araştırmada kullanılan görüşme soruları, çalışma kapsamında oluşturulan soru havuzundan uzman görüşü alınarak

seçilen sorulardan oluşturulmuştur. Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçlarının geçerliliği alan uzmanlarının görüş birliği ile sağlanmıştır.

Bu araştırmada ikinci veri toplama aracı olarak ortaokul 6. sınıf öğrencilerinden adalet kavramına ilişkin çıkardıkları sanatsal ürünlerden oluşmaktadır.

Araştırmanın verileri iki alan uzmanı ve 2 araştırmacı tarafından birlikte analiz edilmiştir. Araştırmada yer alan sanatsal çalışmaların tamamı göstergebilimsel yaklaşıma göre analiz edilmiş olmakla beraber çalışmada yer alan sanatsal ürünler her gösterge türüne birer örnek olacak şekilde belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler nitel veri analizlerinden olan betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Betimsel analiz türünde amaç elde edilen bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2003).

Araştırmanın ikinci verileri ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin çıkardıkları sanatsal çalışmalar ise göstergebilimsel çözümleme ile analiz edilmiştir. Göstergebilimsel analiz yöntemi, göstergeler üzerinden anlamlandırmaları inceleyen bir bilim dalıdır (Gazi & Caner, 2019, s. 58). "Peirce, göstergebilimsel olguları eksiksiz olarak tanımlayabilmek için göstergeler dizelgesinde on adet üçlükten bahsetmiştir. Bunlardan en önemlileri, görüntüsel gösterge (resim), belirti (ateş için duman), simge (adalet için terazi) üçlüsüdür" (Ünal, 2016, s. 390). Göstergeleri üçe ayıran Peirce; örneğin nesnelere açısından bağlantı, benzerlik ya da saymacılık içermeleri açısından belirti, görüntü ve simge biçiminde bölümler, dili bu genel çerçeve açısından simgesel olarak incelemektedir (Barthes, 1979, s. 12). Bu doğrultuda araştırmanın verileri analiz edilirken öğrencilerin resimlerinde ifade etmeye çalıştıkları kavramları görünen anlamlarıyla mı (görüntüsel gösterge), neden-sonuç ilişkisiyle mi (belirti), sembollerle mi (simge) ifade edecekleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmanın güvenilirliğinin sağlanması için 2 araştırmacı ve 2 alan uzman ile veri türü birlikte analiz edilmiş ve aradan zaman geçtikten sonra aynı veriler tekrar analiz edilerek, ilk analiz ve son analiz karşılaştırılmış ve zaman farkından oluşan farklılaşma üzerinde durularak fikir birliği sağlanmıştır.

Bulgular

6. Sınıf Öğrencilerinin Adalet Kavramına İlişkin Görüşleri

Adalet kavramı temasında öğrencilerin "Adalet kavramı sizin için ne ifade ediyor?" sorusuna verdikleri cevaplar 10 alt temada toplanmıştır. Bu tema ve alt temalar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde katılım sağlayan 32 öğrencini "Adalet kavramı sizin için ne ifade ediyor?" Sorusuna verilen cevaplara bakıldığında bazı öğrencilerin birden fazla düşünceleri olsa da genele olarak en fazla cevabın "eşitlik" olarak 17 kişi ve "Hakların korunması." Diye cevap veren 8 kişi bulunmaktadır. Bu alt temalar diğer alt temalara göre daha fazla istedikleri görülmektedir. Diğer görüşler ise "dürüstlük" 3 "terazi"2 "hak ve eşitlik" 2 "kuralar" 1 "inanç" 1 "insan hakları" 1 "özgürlük" 1 "kadın hakları" 1 gibi görüşlerde bulunmuşlardır.

Öğrencilerin görüşlerinden bazıları şu şekildedir;

Yılmaz: "insanlar ve diğer canlıların hayatı eşit şartlarda yaşamaları yani kısaca tüm canlıların her şeyden eşit şekilde faydalanması."

Tablo 1.
6. Sınıf Öğrencilerinin Adalet Kavramına İlişkin Görüşleri

Tema	Alt Tema	Frekans
Adalet	Eşitlik	17
	Terazi	2
	Hakların korunması	8
	Kuralar	1
	Özgürlük	1
	Hak ve eşitlik	2
	İnsan hakları	1
	Dürüstlük	3
	İnanç	1
	Kadın hakları	1
Toplam		37

Sena: "adalet kişilerin canlıların eşitliği gibidir aynı bir terazinin eşitlenmiş halidir."

Alp: "Adalet herkesin eşit hakların korunduğu kavramdır."

Berna: "insanların birbirine girmeden kurallara uyararak yaşamaları insanlara haksızlık yapmamak."

Feyza: "eşitlik, özgürlük ve ayırt etmemek."

Aliye: "Adalet çok önemli bazen adaletle eşitlik birbirine benzer ama adalet eşitlikten önemlidir adalet insanlara gereğini veren şeydir."

Yasin: "Adalet benim için önemli bir konudur insan haklarını savunmayı öğretir adaletsiz bir insanın kişiyi yaptığı adaletsizlikten dolayı kişi kendini kötü hisseder adaletli olalım."

Melek: "Adalet benim için adil davranmak dürüst olmak ve eşitlik kavramlarını ifade ediyor."

Hamdi: "Adalet doğruluk ve inanç demektir."

Rengin: "Eşitlik, Kadın hakları, ayrımcılığın yapılmaması, Mahkemeler ve ırkçılığın yapılmaması."

Öğrencilerin adalet kavramıyla ilgili görüşlerine bakıldığında genel olarak hak ve hukuk terimleriyle ilişkilendirdiklerini söylenebilir.

6. Sınıf Öğrencilerinin Adalet Kavramı Resimlerinde Gösterge Türlerini Kullanma Durumları

Araştırmada ortaokul 6. sınıf öğrencilerine adalet kavramına ilişkin bir resim çizmeleri istenmiştir. Çizilen resimler göstergebilimsel yaklaşım ile analiz edilmiş ve elde edilen bulgular, Pierce'in göstergebilim şemasında yer alan "görüntüsel gösterge, belirti, simge" basamaklarına göre sınıflandırılmıştır. Buna göre; resimlerde yer alan ifadeler, düz ya da gerçek anlamlarıyla resimlendiyse görüntüsel gösterge, neden sonuç ilişkisi varsa belirti, sembolik bir anlam taşıyorsa simge sınıflandırılması kapsamında değerlendirilmiştir.

Kullanılan gösterge türlerine göre öğrenci dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2'de öğrencilerin resimlerinde 18 görüntüsel gösterge, 18 belirti ve 26 simge kullandıkları görülmüştür. Öğrenciler çizdikleri resimlerinde adalet kavramını en fazla görüntüsel simge kullanarak ifade etmişlerdir. Bunun yanında Görüntüsel gösterge ve belirti arasında da büyük bir fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 2.

Kullanılan Gösterge Türlerinin Öğrencilere Göre Dağılımı

Kullanılan göstergeler	Toplam
Görüntüsel Gösterge	17
Belirti	19
Simge	26
Toplam	62

Öğrencilerin kullandıkları göstergelerin dağılımları birbirine yakındır. Görüntüsel göstergeyi kullanan öğrenciler genellikle çocuk, hayvan, dünya, adalet sarayı, futbol kullanmışlardır. Belirtiyi kullanan öğrenciler yüz ifadeleri, eşit kolu terazi, aynı boyda insanlar, tokmak, kalp kullanmışlardır. Bunun yanında simge kullanan öğrenciler terazi, eşittir işareti, kullanmışlardır. Çizilen resimlere göre gösterge türleri incelendiğinde üç gösterge türünün de kullanıldığı görülmektedir. Genellikle her öğrenci benzer göstergeler kullanmıştır.

6.Sınıf Öğrencilerinin Adalet Kavramı Resimlerindeki Görüntüsel Gösterge, Belirti ve Simgeler

Öğrencilerin gösterge türlerini kullanma durumları Tablo 3'te belirtilmiştir.

Tablo 3'te öğrencilerin resimlerinde göstergeleri kullanma durumları gösterilmiştir. Görüntüsel gösterge+belirti+simge=10, görüntüsel gösterge=3, simge=9, görüntüsel gösterge+simge=1, görüntüsel gösterge+belirti=3, belirti+simge=6. En fazla görüntüsel gösterge+belirti+simge türündeki göstergeye en az görüntüsel gösterge+simge türündeki gösterge olmuştur. Diğer göstergeler ise birbirine yakın sonuçlar vermiştir. Öğrencilerden bazıları resimlerinde tek gösterge türünü kullanırken, bazıları ise 2'sini ya da 3'ünü kullanmayı tercih etmiştir.

Tablo 3.

Öğrencilerin Resimlerinde Göstergeleri Kullanma Durumları

Kullanılan göstergeler	Toplam
Görüntüsel gösterge+belirti+simge	10
Görüntüsel gösterge	3
Simge	9
Görüntüsel gösterge+simge	1
Görüntüsel gösterge+belirti	3
Belirti+simge	6
Toplam	32

Resim 1 incelendiğinde Fatma gösterge türünden belirti ve simgeyi kullanmıştır. Fatma çizdiği resim için düşüncesini "Adalet mülkün en büyük temelidir bunu bilen her kişi adalete sığınmalıdır. Adalet herkese eşit davranmaktır adaletini göster kendini göster." şeklinde ifade etmiştir. Resim incelendiğinde belirti olarak dünyanın gülümsemesi görülmektedir. Simge olarak ise adaleti işaret eden terazi bulunmaktadır.

Resim 2 incelendiğinde Furkan oluşturduğu adalet kavramına uygun olarak üç gösterge türünü de kullanarak çizimini tamamlamıştır. Furkan çizdiği resim için düşüncesini "Görselde boyaları farklı 3 kişinin futbol maçını adaletli bir şekilde izlediğini anlattım." şeklinde ifade etmiştir. Resimde futbol izlemeleri görüntüsel

Resim 1.

Fatma'nın Resmi.

Resim 2.

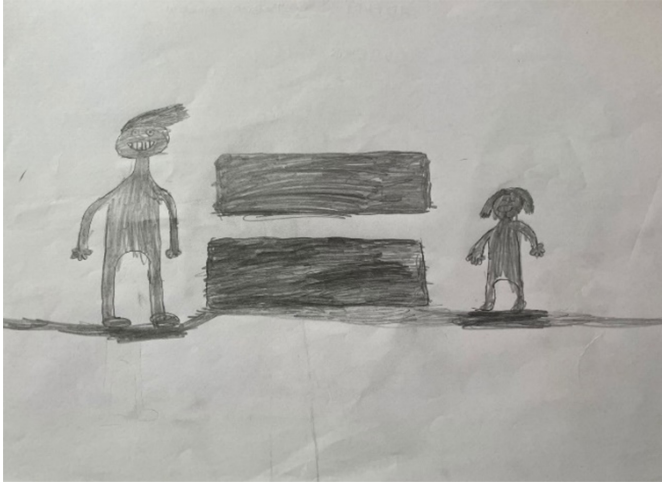
Furkan'ın Resmi.

göstergeyi, çocukların aynı boyda olmaları belirti, terazi simgeyi ifade etmiştir.

Resim 3 incelendiğinde Ahmet'in gösterge türünden simgeyi kullandığı görülmektedir. Ahmet çizdiği resimde "Adalet sen=ben demek." demiştir. Çizilen resim incelendiğinde eşittir işareti adaleti ifade ettiği için simge ile belirtmiştir.

Resim 4 incelendiğinde Şeyda gösterge türünden görüntüsel göstergeyi kullanmıştır. Şeyda çizdiği resim için düşüncesini "Bir insan iki kedisinden birini yiyecek verirken diğer kediye yiyecek vermiyorsa buna adaletsizlik deniyor." şeklinde ifade etmiştir. Resim incelendiğinde görüntüsel gösterge olarak kediyeye yemek veren kız çocuğu görülmektedir.

Resim 5 incelendiğinde Elif gösterge türünden görüntüsel gösterge ve simgeyi kullanmıştır. Elif çizdiği resim için düşüncesini "Kadın ve erkeğin eşit olduğunu. Dürüst ve adalet her zaman eşit olduğunu anlattım." şeklinde ifade etmiştir. Resim incelendiğinde görüntüsel gösterge olarak kadın ve erkeğin bir terazide eşit

Resim 3.
Ahmet'in Resmi.

Resim 6.
Eda'nın Resmi.

Resim 4.
Şeyda'nın Resmi.

Resim 5.
Elif'in Resmi.

ağırlıkta olduğu görülmektedir. Simgeler olarak ise adaleti işaret eden terazi bulunmaktadır.

Resim 6 incelendiğinde Eda gösterge türünden görüntüsel gösterge ve belirti kullanmıştır. Elif çizdiği resim için düşüncesini

“Resimimde eşitliğin adaletten daha kötü olduğunu eşit olmanın adaletli olmadığını anlattım. Bir terazide adalet ve eşitlik asla eşit olamaz.” şeklinde ifade etmiştir. Resim incelendiğinde görüntüsel gösterge olarak futbol maçı izlemeleri görülmektedir. Belirti olarak ise bütün çocukların aynı boydan futbol izlemeleri görülmektedir.

Öğrencilerin resimlerin kullandıkları gösterge türlerine bakıldığında adalet kavramını çoğunlukla terazi imgesiyle ve eşitliği ifade eden görseller öne çıkarmışlardır.

Ortaokul 6. sınıf Öğrencilerinin Yazdıkları Adalet Kavramı ve Çizdikleri Adalet Kavramı Arasındaki İlişki Durumu

Öğrenciler daha çok eşitlik, hakların korunması ve hukuk kavramları üzerinde dururken resimlerinde de çoğunlukla terazi imgesi ve eşitliği ifade eden görseller kullanmışlardır. Bu bağlamda öğrencilerin adalet kavramına ilişkin yazdıkları yazı ve çizdikleri resim arasındaki ilişki durumuna bakıldığında birbirleriyle örtüştüğü tespit edilmiştir.

Tartışma

Bu araştırmada ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin değerler eğitimi çerçevesinde adalet kavramına ilişkin görüşlerinin tespit edilip, sanatsal çalışmalarına nasıl yansıdığına göstergebilimsel bir yaklaşım olarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın ilk bulgusuna göre öğrencilerin değerler eğitimi çerçevesinde adalet kavramına ilişkin görüşlerine bakıldığında toplam 10 alt temaya ulaşılmıştır. Genel olarak eşitlik, terazi, hakların korunması, kurallar, özgürlük ve insan hakları terimleriyle ilişkilendirilmiştir. Benzer araştırmalardan Balçık ve Taşkesen (2022) değerler eğitimi içinde bulunan sevgi kavramıyla ilgili öğrencilerin geliştirdikleri kalp, güzel, hayat, kanka, mutluluk ağacı, sevmek, gibi metaforları ortaya koymuşlardır. Tay ve ark. (2013) araştırmalarında Öğrencilerin değeri ifade etmekte en çok kullandıkları ifadeler; sevgi, saygı, aile, dostluk, para ve çalışkanlık olmuştur. Sönmez ve Akıncan (2013) öğrencilerin yardımseverlik kavramıyla ilgili geliştirdikleri sevgi, dünya, anne, ağaç, dostluk, arkadaş, kardeş, mutluluk, dost, hayat, gülümsemek, gibi metaforları ortaya koymuşlardır. Öğrenciler genel olarak değerler eğitimiyle ilgili çalışma yaptıklarında soyut kavramlar üzerinde durdukları görülmüştür. Bu bulgular da mevcut çalışmayı destekler niteliktedir.

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin değerler eğitimi çerçevesinde adalet kavramına ilişkin çizdikleri resimler göstergibilimsel yaklaşıma göre değerlendirilmiştir. Çizilen resimlere göre gösterge türleri incelediğinde üç gösterge türünün de kullanıldığı görülmektedir. Bazı öğrenciler, gösterge türlerinden sadece birini kullanmayı tercih ederken bazı öğrenciler ikisini ya da üçünü bir arada kullanmışlardır. Öğrenciler oluşturdukları resimlerinde en çok simge, sırasıyla belirti ve en az görüntüsel gösterge kullanmışlardır. Görüntüsel göstergeyi kullanan öğrenciler genellikle çocuk, hayvan, dünya, adalet sarayı, futbol kullanmışlardır. Belirtiyi kullanan öğrenciler yüz ifadeleri, eşit kolu terazi, aynı boyda insanlar, tokmak, kullanmışlardır. Bunun yanında simge kullanan öğrenciler terazi, eşittir işareti, kalp kullanmışlardır. Bu durumda 6. sınıf öğrencilerinin çizimlerinde bütün göstergeleri kullandıkları tespit edilmiştir. Benzer araştırmalarda Balçık ve Taşkesen (2022) araştırmalarında öğrencilerin resimlerinde çizdikleri nesnelere en çok düz anlamı içeren görüntüsel gösterge ve ardından simge ve en az belirtiyi kullandıklarını öne ifade etmişlerdir. Görüntüsel göstergeyi kullanan öğrenciler genellikle çocuk, aile, dünya, ağaç kullanmışlardır. Belirtiyi kullanan öğrenciler yüz ifadeleri, tarafların el kaldırmasını, yıldız kullanmışlardır. Bunun yanında simge kullanan öğrenciler kalp, takım logosu, aynı renk giymeleri, kalp kırıklığını kullanmışlardır. Türkcan (2013) araştırmalarında öğrencilerin resimlerinde çizdikleri nesnelere en çok düz anlamı içeren görüntüsel gösterge ve ardından simge ve en az belirtiyi kullandıkları söylenebilir. Aksak ve Taşkesen (2021) araştırmalarında öğrenciler resimlerinde çizdikleri nesnelere en çok düz anlamı içeren görüntüsel göstergeyi, ardından belirti ve simgeyi kullandıklarını tespit etmişlerdir. Benzer çalışmalarda öğrenciler çizimlerinde üç gösterge türüne yer verilmiştir. Bu bulguların mevcut çalışmayı destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin çizdikleri resimler, görüntüsel gösterge+simge+belirti türündeki göstergeyi diğer türdeki göstergelerden daha fazla kullandıkları görülmüştür. Diğer göstergeler ise sırasıyla simge, belirti+simge, görüntüsel, görüntüsel+belirti, görüntüsel gösterge+simge sonuçlar vermiştir. Öğrencilerden bazıları resimlerinde tek gösterge türünü kullanırken, bazıları ise 2'sini ya da 3'ünü kullanmayı tercih etmiştir. Benzer araştırmalarda Aksak ve Taşkesen (2021) araştırmalarında öğrencilerin resimlerinde en çok görüntüsel gösterge+belirti türündeki göstergenin diğer türdeki göstergelerden daha fazla olduğudur. Diğer göstergeler birbirine yakın sonuçlar vermiştir. Balçık ve Taşkesen (2022) araştırmalarında öğrencilerin resimlerinde en çok Görüntüsel Gösterge+Belirti+Simge daha fazla kullandıklarını ama diğer göstergelerde birbirine yakın sonuçlar vermiştir. Türkcan (2013) araştırmalarında öğrencilerin resimlerinde en çok görüntüsel gösterge kullanmışlardır. Diğer göstergelerde birbirine yakın sonuçlar vermiştir. Öğrenciler genele olarak görüntüsel göstergeyi diğer göstergelerden daha fazla kullansalar da diğer göstergelerde birbirine yakın sonuçlar vermiştir. Benzer çalışmalarda da bir birbirine benzer sonuçlar görülmektedir. Bu bulguların mevcut çalışmayı destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin adalet kavramına ilişkin çizdikleri resimler ve yazdıkları yazılar arasındaki ilişki durumuna bakıldığında birbiriyle örtüştüğü tespit edilmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin eşitlik, hakların korunması, terazi, insan hakları gibi kavramlar üzerinde dururken resimlerinde de aynı kavramları gösterge türleriyle gösterdikleri ifade edilmiştir. Benzer araştırmalarda Balçık ve Taşkesen (2022) değerler eğitimi içinde bulunan "sevgi" kavramıyla ilgili öğrencilerin yazdıkları yazı ve çizdikleri resim arasındaki ilişki durumuna

bakıldığında birbiriyle örtüştüğü tespit edilmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin daha çok aile, aşk birlik beraberlik ve ilgi duydukları kavramlar üzerinde dururken resimlerinde de aynı kavramları gösterge türleriyle gösterdikleri tespit edilmiştir. Yıldız (2012) araştırmalarında öğrencilerin "okul" kavramına ilişkin görüşleri üzerine yaptığı araştırmaya göre çocuklar zihinlerindeki ifadelerine ve düşündüklerine en yakın çizimi aktarmaya çalıştıkları tespit edilmiştir. Türkcan ve Girmen (2012) araştırmalarında şiir ve resim temasında öğrencilerin şiir ve resimlerinde hem anlatım biçimlerinin hem de işledikleri konuların aynı olduğu görülmüştür. Bu bağlamda öğrencilerin çoğunlukla yazdıkları ve çizdiklerinin aynı olduğu tespit edilmiştir. Benzer çalışmalarda öğrencilerin yazdıkları ve çizdiklerinin birbiriyle örtüştüğü tespit edilmiştir. Mevcut çalışmayı destekler niteliktedir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına göre ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin değerler eğitimi çerçevesinde adalet kavramına ilişkin görüşlerinin tespit etmek için "Adalet kavramı sizin için ne ifade ediyor?" sorusuna verdikleri cevaplar 10 alt temada toplanmıştır. Öğrenciler değerler eğitimi kapsamında adalet kavramını eşitlik, terazi, hakların korunması, kuralar, özgürlük, hak ve eşitlik, insan hakları, dürüstlük, inanç, kadın hakları ile ifade etmişlerdir. Öğrencilerden daha sonra adalet kavramına ilişkin bir resim çizmeleri ve resimlerinin ne anlattığını yazmaları istenmiştir. Öğrenciler sorulan soruyla adalet kavramına ilişkin düşüncelerini ortaya koyarken, göstergibilimsel çözümleme yaklaşımıyla resimlerinde anlamların ortaya çıktığı görülmüştür. Resimlerde gösterge türlerine bakıldığında her üç gösterge türünün de kullanıldığı görülmektedir. Çizilen resimlerde öğrencilerin ağırlıklı olarak adaleti terazi ya da eşitliği simgeleyen simgeler ile ifade ettikleri görülmüştür. Öğrencilerin çizdikleri resimler, görüntüsel gösterge + simge + belirti türündeki göstergeyi diğer türdeki göstergelerden daha fazla kullandıkları görülmüştür. Diğer göstergeler ise sırasıyla simge, belirti + simge, görüntüsel, görüntüsel + belirti, görüntüsel gösterge + simge sonuçlar vermiştir. Öğrencilerin adalet kavramına ilişkin yazdıkları yazı ve çizdikleri resim arasındaki ilişki durumuna bakıldığında birbiriyle örtüştüğü tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, Öğrencilerin sanatsal çalışmalarının göstergibilimsel yaklaşımı ile çözümlenmesinin öğrencilerin belirlenen kavram ile ilgili ne düşündüklerini ve nasıl ifade ettiklerini anlamak için önemli bir yol olabileceği düşüncesine bağlı olarak sanat eğitiminde bu yaklaşımın daha sık kullanılması önerilebilir.

Görsel sanatlar dersinde değerler eğitimi kavramlarının sanatsal çalışmaların içinde yer alması kavramların daha anlaşılır ve kalıcı olması açısından önerilebilir.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nden (Tarih: 30 Mayıs 2023, Sayı: 05/11) alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – A.C.; Tasarım – A.C.; Denetleme – S.T.; Kaynaklar – A.C.; Malzemeler – S.T.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi – A.C.; Analiz ve/veya Yorum – A.C., S.T.; Literatür Taraması – A.C.; Yazıyı Yazan – A.C.; Eleştirel İnceleme – S.T.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from the ethics committee of Erzincan Binali Yıldırım University (Date: May 30, 2023, Number: 05/11).

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – A.C.; Design – A.C.; Supervision – S.T.; Resources – A.C.; Materials – S.T.; Data Collection and/or Processing – A.C.; Analysis and/or Interpretation – A.C., S.T.; Literature Search – A.C.; Writing Manuscript – A.C.; Critical Review – A.C.; Other – S.T.

Declaration of Interests: The authors declare that they have no competing interest.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9–27. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/302506>
- Aksak, E., & Taşkesen, S. (2021). Çizgi filmlerin ilkököl öğrencilerinin yaratıcılıklarında oluşturdugu etkiler üzerine göstergebilimsel yaklaşım. *International Journal of Research in Fine Arts Education*, 4(1), 34–50. https://ugsead.penpublishing.net/makale_indir/2295
- Aksu, S. (2021). Çocukların korona salgını konulu resimlerinin gösterge bilimsel analizi. *SED Journal of Art Education*, 9(1), 51–61. [\[CrossRef\]](#)
- Aydın, E., & Sulak, S. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının “değer” kavramına yönelik metafor algıları. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 4(2), 482–500. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/buefad/issue/3818/51365>
- Aydın, M. Z. (2010). *Okulda değerler eğitimi*. Erişim: 14.03.2018 tarihinde <http://www.mehmetzekiaydin.com/makaleler/2010-34.pdf>
- Baki, Y. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 109–146. [\[CrossRef\]](#)
- Balçık, E., & Taşkesen, S. (2022). Ortaokul öğrencilerinin sevgi kavramını algılamalarına ilişkin göstergebilimsel yaklaşım. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 10(2), 145–161. [\[CrossRef\]](#)
- Barthes, R. (1979). *Göstergebilimin ilkeleri* (B. Vardar & M. Rifat, Çev.). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bay, D. N., Saz, B., Osmanpehlivan, E., & Demir, İ. (2020). Okul öncesi çocuklarının çevre kirliliği algısının incelenmesi. *Anadolu University Journal of Education Faculty*, 4(3), 191–215. [\[CrossRef\]](#)
- Belet, D., & Deveci, H. (2008, Mayıs). *Türkçe ders kitaplarının değerler açısından incelenmesi* [Sözel bildiri]. VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, Çanakkale.
- Boydak, N. (2004). *Sanat eleştirisine giriş*. Gündüz Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2006). Değerler eğitimi. In C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırıcı bir yaklaşım* (2. Baskı, ss. 255–286). Pegem A Yayıncılık.
- Gazi, M. A., & Caner, Ç. A. K. I. (2019). Şili Ulusal İnsan Hakları Örgütü'nün göçmen ayrımcılığına karşı hazırlanan kamu spotu reklamları üzerine inceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 50–57. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gad/issue/48924/623963>
- Güriz, A. (Ed.) (2013). *Adalet kavramı*. Türkiye Felsefe Kurumu.
- İnel, Y., Urhan, E., & Ünal, A. İ. (2018). Ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin metaforik algıları. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(2), 379–402. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ajes/issue/38903/454584>
- Köse, T. Ç., Bayır, Ö. G., Köse, M., & Polat, A. Y. (2019). Öğretmen adaylarının bakış açısıyla adalet değeri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 67–93. [\[CrossRef\]](#)
- Marshall, C., & Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research*. Sage.
- MEB. (2017). *İlkokul hayat bilgisi dersi öğretim programı (1, 2 ve 3. sınıflar)*. Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (2018). *Görsel sanatlar dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Milli Eğitim Basımevi.
- Rıfat, M. (2000). *Genel göstergebilim sorunları kuram ve uygulama*. Alaz Yayınları.
- Saz, B., Osmanpehlivan, E., Demir, İ., & Bay, D. N. (2019). *Okul öncesi dönemde çocukların çevre kirliliği resimlerinin göstergebilimsel analizi*. 14. Ulusal Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrenci Kongresi: Çocuğun Ekolojik Dünyası Özet Kitapçığı, Maltepe Üniversitesi.
- Sönmez, Ö. F., & Akıncan, N. (2013). Ortaokul öğrencilerinin “yardımseverlik” değeri ile ilgili metefor algıları. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 7, 105–120. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gbad/issue/29701/319582>
- Taşkesen, S., & Öztürk, A. D. (2019). Investigation of the relationship between the empathy tendency levels of 5th grade students and their motivations against practise activities of visual arts course. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 10(37), 873–889. https://www.ijoess.com/Makaleler/1043441328_12.%20873-889%20selma%20ta%C5%9Fkesen.pdf
- Tay, B., Durmaz, F. Z., & Şanal, M. (2013). Views of students about value and values education within the scope of social studies course. *Journal of Gazi Educational Faculty*, 33(1), 67–93.
- TDK. (t.y.). *Adalet*. *Güncel Türkçe Sözlük* içinde. 10 Haziran 2023 tarihinde. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.
- Tulunay Ateş, Ö. (2017). Türkiye’de değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilere kazandırılması istenen olumlu özellikler üzerindeki etkisi. *Journal of Values Education*, 15(34), 41–60. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/37287/430469>
- Tuncel, G., & Altuntaş, B. (2020). İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin kültürel miras algısı: Göstergebilimsel bir analiz. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 6(1), 123–140. [\[CrossRef\]](#)
- Türkcan, B. (2013). Çocuk resimlerinin analizinde göstergebilimsel bir yaklaşım. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(1), 585–607. <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/15254>
- Türkcan, B., & Girmen, P. (2012). İlköğretim öğrencilerinin şiir ve resimlerinin göstergebilimsel analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 241–263. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6156/82735>
- Ünal, M. F. (2016). Göstergebilimin serüveni. *Mütefekkir*, 3(6), 379–398. [\[CrossRef\]](#)
- Ünlü, İ., & Kaşkaya, A. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(4), 2656–2676. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/issue/42447/511222>
- Yeşil, R., & Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65–84. <https://openaccess.ahievran.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12513/134>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, S. G., Becerikli, S., & Demirel, M. (2017). Farklı bakış açlarına göre sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi. *İlköğretim Online*, 16(4), 1575–1588. [\[CrossRef\]](#)
- Yıldız, A. (2012). İlköğretim birinci kademe öğrencilerinde “okul” kavramına ilişkin bir analiz. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 609–626. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/130238/>